ANUL I — No. 18 5 LEI 30 APRILIE 1939

JURNALUL LITERAR

FOAIE SĂPTĂMÂNALĂ DE CRITICĂ ŞI INFORMAŢIE LITERARĂ

DIRECTOR / G. CĂLINESCU

Inreg. la No. 28 din 19 Dec. 1938 Reg. Publ. periodice la Trib. S. III C. Iaşi

Redacţia şi Administraţia / Librăria Ath. Gheorghiu Iaşi — Strada Cuza-Vodă No. 54 — Telefon No. 1301

Abonamentul anual / Lei 120 Pentru instituţiuni / Lei 500

Georges Sorel despre artă

Când, în 1931, Jean Variot publica în Les Nouvelles Littéraires articolul său „Georges Sorel, esthéticien" mirarea cititorilor nu fu de loc afectată: părea paradoxală preocuparea, în aşa grad, de Frumos, la acel care scrisese „Réflexions sur la violence" căci, ca de obiceiu, omul fusese interpretat prin operă, dar nu în sens compensator, al unei întregiri, ci în acel al unei fidele oglindiri temperamentale. Sau, ca şi Fr. Nietzsche — ruda sa spirituală — acel pentru care violenţa trece drept una din cele mai însemnate virtuţi, era în viaţa particulară un om de-o blândeţe excesivă, un timid, un izolat, care găsea în artă suprema alinare a tuturor neplăcerilor pe care viaţa le scotea în calea sufletului său prea sensibil.

Dar, şef al sindicaliştilor, saturat de social, G. Sorel nu putea disocia fenomenul artistic de menirea sa socială. De aceea pentru dânsul îndeletnicirea artistică nu era un joc, o preocupare gratuită, ci o principală funcţie socială, prin rolul moral pe care *Arta* este chemată să-l joace în viaţa oamenilor: înălţând gândirea şi sufletul.

Preocupat de acest deziderat moral, G. Sorel procedează la delimitarea calitativă a producţiei artistice. Nu există o artă de faţadă (pe măsura spiritelor obişnuite), o artă vulgară (pentru cei neformaţi), o artă simplificată (pentru copii), nu există decât o artă, *o artă unică*, căreia i se opune simulacrul de artă. Arta adevărată are această particularitate că nu este bine primită, dela'nceput, de marele public, în timp ce imitaţia se bucură de spontana lui admiraţie. (Rămâne de domeniul misterului şi al hazardului faptul că opere superioare ca tragediile lui Racine, comediile lui Molière au plăcut dela'nceput.) „L'Art véritable ne peut pas connaître, le même sort qu'une production courante; il faut à un véritable artiste des années pour se faire admettre, d'abord parce que les magnifiques subtilités de l'Art ne peuvent être immédiatement comprises, ensuite parce que l'originalité étonne et rebute tout d'abord".

Dacă, în ceeace priveşte producţia artistică, nicio interpenetraţie nu poate avea loc între cele două genuri, nu acelaşi e cazul producătorilor, deoarece sunt mulţi acei care, deşi mari artişti, au produs totuşi şi opere mediocre. E vorba de acei creatori de valoare care, pentru a se strădui mai puţin — căci meseria de artist e o muncă care durează ani şi ani — încep să vorbească o limbă vulgară, pentru a fi mai repede înţeleşi de cei mulţi, pentru a câştiga mai repede bani. Acestora nu le acordă nicio stimă: „Comme je rattache tout à la morale, l'immoralité d'un artiste qui gâte ses dons uniquement pour s'enrichir, est une des choses qui me rebutent le plus au monde". Artistul mare care procedează aşa îşi află pedeapsa în însăşi fapta sa, deoarece, moda odată trecută, o operă nevaloroasă e dată uitării. In timp ce, acel care are o nobilă concepţie despre îndeletnicirea sa, lucrând cu toată sinceritatea la o operă care se fereşte să fie o platitudine, pe gustul mulţimii, îşi serveşte mult mai temeinic cauza decât acel care face concesii momentului.

Dacă dispreţul său pentru acel care-şi comercializează arta — devenind *un marchand de soupe* — nu cunoaşte margini, în schimb G. Sorel arată o mare înţelegere pentru acel ale cărui posibilităţi nu se înalţă mai sus, nu merg mai departe decât gustul comun: „Si l'on doit mépriser l'artise incontestable, qui, faisant argent de ses dons, se met à les vulgariser par le médiocre afin d'être à portée de la masse, il est tout à fait inutile de mépriser le producteur qui, le plus naturellement du monde et parce qu'il est „comme ça" fabrique ce qu'il peut fabriquer et rencontre l'adhésion d'un vaste public".

Pentru a da mai multă greutate aserţiunilor sale, G. Sorel le ilustrează cu nume. Dacă se poate spune de Massenet că dela un moment dat şi-a comercializat arta, nu aceeaşi imputare se poate face lui E. Rostand, deoarece el nu a fost un mare poet care a vrut să coboare în public, ci un brav poet „qui est naturellement public".

De premiera piesei lui E. Rostand, „Chantecler", se mai foloseşte G. Sorel pentru a întări cu fapte spusele sale despre înţelegerea cu care e primită de mase, adevărata artă. Premiera aceasta a coincis cu apariţia cărţii lui Péguy, „Le mystère de la Charité de Jeanne d'Arc". Sau, în timp ce toată lumea vorbea de „Chantecler", nimeni nu remarcase apariţia cărţii, fapt care-l indigna nespus pe autorul ei. Dar—spune G. Sorel—situaţia lui E. Rostand s'a făcut singură, în timp ce aceea a lui Péguy se va face cu încetul. Incepe să fie admis de elite, va fi din ce în ce mai mult, după care, câte puţin, dar numai câte puţin se va impune la o anume parte din public.

Interesant este că, deşi extinzând preocuparea de social asupra tuturor activităţilor omeneşti, deşi trăind într'o epocă în care faimoasa teorie a influenţei mediului asupra artistului—lansată de Taine — era în apogeu, G. Sorel, atribuind artei o funcţie pregnant socială, scoate totuşi artistul de sub influenţa societăţii. E adevărat, nu pe orice meşteşugar, ci numai pe geniu: „Se poate spune fără teama de-a ne'nşela că omul de geniu este tocmai acela care sufere cât mai puţin influenţa timpului său. Dovadă? El e 99 la sută un novator, şi unui novator puţin îi pasă de ceeace-l înconjoară". Producătorii de geniu? Pe aceştia, ceeace-i scoate din comun este tocmai faptul că *nimic nu-i influenţează*. De aici înţelegerea tardivă de către public a capodoperelor, înţelegere care se produce atunci când „în spiritul public s'a format o evoluţie particulară, care-i înlesneşte, cu timpul, asupra cutărei sau cutărei opere geniale, pe care n'a apreciat-o dela'nceput, putinţa de-a o înţelege".

Lucru curios: cu toate că activând în sfere diametral opuse, ideile acestea ale lui G. Sorel sunt de-o izbitoare asemănare cu acelea ale lui T. Maiorescu—exprimate în „Despre progresul adevărului"—neavând, din contra, nici o asemănare cu acelea ale lui D. Gherea—mult mai apropiat, *totuşi ca preocupări*—care, se ştie, copleşit de teoriile lui Taine, repeta cuvintele maestrului. Iar Taine susţinea că gustul, aspiraţiile artistului sunt aidoma cu ale mediului înconjurător, artistul nefiind mare decât atunci când şi-a armonizat cântecul după glasul mulţimii.

Cui se datoreşte faptul că acest om care avea privirea neîntrerupt întoarsă spre so-

Sanda Popescu

Urmare în pag. 3

Simple glume despre:

Cezar Petrescu...

Cezar Petrescu, umblă pe „Calea Victoriei" după „Comoara Regelui Dromichet". Nu a găsit-o, dar căutând peste tot locul a dat peste „Aurul Negru" care este tot o comoară. Spun gurile rele că el ar fi şi profesor de dans şi ele afirmă că are în acest scop „Baletul Mecanic", ori asta nu este decât o intrigă a adversarilor. Adevărul este următorul: Din anul „1907" o „Intunecare" cumplită îl apasă. De supărat ce este a „Plecat fără adresă" în lume, ca un „Apostol". Poartă la butonieră o „Floare de Agave" şi se arată prietenilor numai odată pe an în „Duminica Orbului" şi atunci umblă cu „Cheia - visurilor" printr'un vestit „Oraş Patriarhal". Intr'o seară s'a luat după „Luceafărul" care luându-şi rolul Stelei-Polare l-a dus la polul nord unde a dat peste „Fram, ursul polar" de care a scăpat refugiindu-se la tropice în „Carmen Saeculare". Mai spun unii oameni că el ar fi făcut un voiaj în „Nirvana", „La paradis general" unde a văzut „Simfonia Fantastică" cu „Greta Garbo".

...şi Damian Stănoiu

Damian Stănoiu, un fost călugăr care studia toată ziua pe „Ucenicii Sfântului Antonie" a ascultat „Necazurile părintelui Ghedeon" când era numit „Duhovnicul Maicilor" la o „Alegere de Stareţă" cu „Călugări şi Ispite". De atunci, de când cu „Pocăinţa Stareţului" s'a hotărît să se ducă la „Eros în Mânăstire" pentru a vedea „O zi din viaţa unui Mitropolit". Acolo a dat peste „Demonul lui Codin" de care speriindu-se a rupt-o la fugă „Pe străzile Capitalei" în căutare de „Camere Mobilate" din care să lipsească „Oameni cu Sticleţi". In fugă s'a întâlnit cu nişte „Fete şi văduve" care l-au luat cu ele şi l-au dus la „Pensionarii" care făceau pe „Luminile Satului". Cu mare greutate scăpând de acolo a plecat să rătăcească prin „Bucureşti—Sinaia" la „Parada Norocului" pentru a încerca la „O partidă de Pocher" o „Căsătorie de probă".

Gheorghe Manole

Tragedia teatrului

„Sus cortina!", are curajul să strige un glas din lumea anonimă a spectatorilor. Un glas care nu vrea să fie întrerupt nici de aplauze, dar nici de fluerături... Domnilor spectatori, „cortina" aceasta o văd lăsată pe ochii D-vstre, întocmai ca pe o ceaţă. Vă stă însă, în putinţă s'o ridicaţi. Deschideţi ochii — şi veţi avea, de data aceasta, în faţă, tragedia scenei, a teatrului însuşi la care va trebui să asistaţi cu multă mâhnire. Nu ni-i vorba în glumă — şi nu numai despre teatrul românesc — dar putem afirma aceasta, chiar despre teatru în general — deşi posibilităţi de controlare, nu prea avem în străinătate. Ştiut este că teatrul, dintre toate artele, are destinul ingrat de a fi, întotdeauna, în funcţie de public sau de „mulţimea pestriţată" — cum o numeşte mefistofelic, Goethe. Shakespeare, sau oricare altul, dintre puţinii giganţi ai teatrului, azi trăind şi fiind, desigur, disgraţiat de public, ar invidia larga libertate, în care poetul, pictorul şi ceilalţi artişti moderni crează, dispreţuind gustul publicului, sfidându-l chiar, în schimbul renunţării la succesul răsplătitor. Teatrul nu-şi poate lua niciodată această libertate, fără a *rupe puternica legătură* care există şi care trebue să existe între el şi public. Altfel, nu poate fiinţa. O reprezentaţie teatrală s'ar putea traduce: spectacol — şi un spectacol fără spectatori neputându-se imagina, teatrul fără public nu se poate concepe. Inchipuiţi-vă o trupă de actori, jucând în faţa... nimănui. Piesa aceea s'ar putea numi atunci: „Nebunia", iar interpreţii, pur şi simplu: „nebuni". Am văzut, e drept, nu de mult, la un teatru din Bucureşti, o minunată tragedie modernă, admirabil interpretată în faţa unui număr atât de puţin numeros de spectatori, că putea-i să-i numeri în două minute. Am mai văzut atunci, pe lângă tragedie, încă una: a teatrului. Am întrebat a doua zi, pe puţinii mei amici, de ce au lipsit dela acest spectacol rar (şi din ce în ce mai rar...) Patru dintre dânşii mi-au răspuns c'au fost la cinematograf (rulau pe-atunci primele filme sonore); trei mi-au răspuns fredonând cupletele unei reviste, iar ceilalţi doi făcuseră noapte albă la cafenea... După aceste constatări, am ajuns la concluzii care m'au făcut să contrazic pe cei ce caută a explica prin criza economică actuala criză a teatrului. Publicul, chiar cel intelectual, simte nevoia de distracţii, pe care şi le procură fiecare aşa cum cere gustul său, făcând mai mari sau mai mici sacrificii materiale. Azi, când avem un public mai superficial pregătit de cât oricând şi când cinematograful a făcut marele pas spre deplinul progres, prin filmul sonor, era firesc ca teatrul, văzându-se concurat de cinematograf, să reacţioneze, împrumutând din mijloacele de atracţie ale rivalului său — şi să decadă astfel. Cinematograful e azi hrana sufletească a publicului. El oferă spectacolul pur distractiv, care nu cere nici o încordare a intelectului — şi nici măcar intelect... Am văzut de curând un film, care dacă n'ar fi purtat titlul unui celebru roman de profunzime, nici nu mi-ar fi trezit măcar bănuiala că ar avea ceva de-a face cu el. Am reţinut numai câteva peisagii şi situaţii pasionale, care vorbeau numai despre denaturarea romanului. Dar, asta place mulţimii. Puţini sunt iubitorii teatrului, care îi plâng actuala situaţie. Teatrul concurat de cinematograf nu trebuia să caute a concura cinematograful. El a făcut ca şi marii lui actori, care au părăsit scena, trecând pe ecran, orbiţi de aur. Sărmana scenă! De-ar sta bare-mi goală, ca un semn negru pentru gloria-i apusă... Dar — ca o profanare, sau ca o întărire a afirmaţiei: „teatrul n'a murit!" — cum strigă cei care nu văd realitatea — pe acolo pe unde au defilat eroii lui Ibsen, Pirandello, Shaw, Kaiser — şi ai altor uriaşi ai teatrului — azi joacă farseurii şi comedianţii, care fac hazul mulţimii... Dar, dacă s'a sfârşit cu teatrul, să amintim ca o mângâere, că interpretarea adeseori scădea, în loc să crească valoarea unei opere teatrale. Şi să nu uităm că există puţini cititori veritabili ai scrierilor de teatru, înzestraţi cu simţirea, imaginaţia şi subtilitatea necesare, pentru ca după lectură, să mai aibă nevoe de a le vedea jucate. Şi — prin aceşti cititori, cari pot fi şi actori şi spectatori, în acelaşi timp, teatrul va continua să trăiască chiar fugărit de pe scena profanată.

N. Cristescu

Din „Reflecţiile comedianului"

„...Convenţia teatrală, acest acord, acest consimţământ armonios şi echilibrat între un public, *nişte actori şi un autor*, atinsese în secolul XVII un punct de perfecţiune şi de puritate care nu s'a mai regăsit niciodată. Convenţia acesta se exprima printr'un raport spiritual unic între o scriere şi o execuţie care ne servesc încă de pilde. Apoi puţin câte puţin ea descrescu într'o serie de evoluţii în care teatrul reflectă acele epoci succesive în care Marivaux şi Voltaire, Beaumarchais apoi Hugo, Musset, Alexandre Dumas, Emile Augier, însfârşit Eugène Manuel, fac cu publicul o conversaţie ale cărei sentimente, idei şi limbaj deviază din ce în ce, până la dialogul lui Zola şi Oscar Méténier, până la acel naturalism care şi-a găsit expresia exactă în teatrul care ne-a precedat şi care se intitula: Teatru Liber."

*

„Directorul de teatru este un om expus la toate animosităţile, la toate legendele. Nimic nu e mai uşor decât de a-l dispreţui. Dar, oricine ar fi omul care poartă acest titlu, se întâmplă foarte rar ca să nu dea dovadă de oarecare dezinteres, să nu aibă o anume manieră de a fi generos, o sensibilitate deosebită pentru profesiune, şi care nu este obişnuită în uzul social curent. Dar nu e în intenţia mea să demonstrez că omul se naşte bun şi că teatrul îl strică. Nu sunt un moralist. Din punctul de vedere al lui Buffon, directorul este un antropomorf sau un antropoid mamifer, eminamente adaptabil, trăind din materia dramatică sub toate formele sale: cărţi, manuscrise, drame, operete, comedii, costume..."

*

„Dacă teatrul tinde către ceva, e spre o viaţă unde spiritualul să pară că şi-a recucerit drepturile lui asupra materialului, verbul asupra jocului, textul asupra spectacolului. Spre o convenţie dramatică făcută din poezie, graţie şi nobleţe."

Louis Jouvet

(Réflexions du comédien)

Cetatea-Neamţului

...Pelerinaj de umbre pe Ozana...
Se 'nchină plopii — straie lin cambrate, —
Când chipul zidurilor cariate
In fapt de seară-şi spală 'n unde rana...

...Din trupul viu şi falnic de cetate
Cu piatra măcinată în Nirvana,
Ca să-mi încerc în prohodire pana
A mai rămas scheletul în etate...

...Dar ce-i pe vale?!... nori de colb... un svon...
In iureş de rafale vin plăieşii?!
. . . .
...Zadarnic! A trecut un camion...

...Şi 'n lunca unde tremurară Leşii,
Dumineca s'adună megieşii
Să cânte câte-un marş la... patefon...

Vasile Dorneanu

Din opera lui:

Jules Renard*)

Vânătorul de imagini. Sare din pat dis de dimineaţă şi nu porneşte decât dacă spiritul i-e limpede, inima curată, trupul uşor ca un veşmânt de vară. Nu ia provizii. Va bea aer proaspăt pe drum, va trage pe nări miresmele sănătoase. Lasă acasă armele şi se mulţumeşte să deschidă ochii. Ochii slujesc drept plasă unde imaginile cad dela sine.

Cea dintâi pe care o prinde este aceea a drumului ce-şi arată oasele, pietricele lustruite, şi făgaşurile, vine sparte, între două garduri vii de porumbe şi de duzi.

Apoi prinde imaginea râului. El e alb la coate şi doarme sub mângâierea sălciilor. Sclipeşte când un peşte îşi întoarce pântecele, ca şi cum ai arunca un ban de argint şi, cum cade o bură fină, râul îşi încreţeşte pielea.

Ridică imaginea grâurilor mişcătoare, a luţernelor aţâţătoare şi a livezilor tivite cu râuleţe. Prinde în treacăt sborul unei ciocârlii sau al unui sticlete.

Apoi intră în pădure. Nu se credea înzestrat cu simţuri aşa delicate. Repede îmbibat cu miresme, nu pierde niciun sgomot oricât de surd, şi ca să comunice cu copacii, nervii săi se leagă de nervurele frunzelor.

Curând, vibrând până la leşin, percepe prea mult, fermentează, se înfricoşează, părăseşte pădurea şi urmăreşte de departe pe ţăranii clăcaşi în drum spre sat.

Ieşit afară, fixează o clipă, până ce ochiul exploadează, soarele care se culcă şi-şi risipeşte pe orizont hainele sale *luminoase, norii aruncaţi claie* peste grămadă.

Insfârşit, întors acasă, cu capul plin, stinge lampa şi multă vreme, înainte de a adormi, îşi numără imaginile.

Ascultătoare ele renasc în voia amintirii. Una trage pe alta, şi neîncetat ceata lor fosforescentă creşte cu nouăle sosite, ca prepeliţele care urmărite şi despărţite ziua, cântă seara, ferite de primejdie, şi se adună în crăpăturile brazdelor.

Păunul. Azi se însoară cu siguranţă.

Era vorba să se însoare ieri. In haina de gală, era gata. N'aştepta decât mireasa. N'a venit. Dar nu poate să întârzie.

Mândru, se plimbă cu mers de prinţ indian şi poartă pe el bogatele daruri de nuntă. Dragostea aprinde şi mai tare culorile şi moţul îi tremură ca o liră.

Mireasa nu vine.

El se urcă pe acoperiş şi priveşte în partea soarelui, scoţând strigătul lui diabolic:

Leon! Leon!

Aşa se chiamă mireasa. Nu vede pe nimeni venind şi nimeni nu răspunde. Păsările din curte obişnuite nici nu ridică măcar capul. Au obosit de când îl admiră. El se coboară în curte, aşa de sigur că e frumos încât e incapabil de duşmănie.

Nunta lui va fi mâine.

Neştiind ce să facă în restul zilei, se îndreaptă spre intrarea casei. Urcă treptele, cum ar urca treptele unui templu, cu pas oficial.

Işi ridică caftanul greu de toţi ochii ce nu s'au mai putut lua de pe el.

Repetă încăodată ceremonia.

Capra. Nimeni nu citeşte foaia jurnalului oficial lipită pe zidul primăriei.

Ba da, capra.

Ea se ridică pe picioarele dinapoi, reazemă pe cele dinainte sub afiş, mişcă coarnele şi barba, clatină capul dela dreapta la stânga, ca o doamnă bătrână care citeşte.

Odată lectura sfârşită, capra mănâncă această hârtie care miroase frumos a cocă proaspătă.

Nimic nu se pierde în comună.

Şopârla. Odraslă spontană a pietrei crăpate de care mă rezem, ea sare pe umărul meu. Credea că sunt prelungirea zidului fiindcă stau nemişcat şi am un pardesiu de culoarea molozului. Asta mă măguleşte.

Zidul.—Nu ştiu ce fior îmi trece prin spate.

Şopârla. — Sunt eu.

Şopârla verde. Atenţiune! Vopsit proaspăt!

Urmare în pag. 4

*) Histoires naturelles.

Al. A. Philippide

Al. A. Philippide a fost clasificat de la început, în mod simplist, drept modernist al imaginii şi i s'au citat ca foarte caracteristice prin materialitatea lor aceste versuri:

Clipele, picură — pic, pic —
(Cum? Timpul încă nu s'a prins de ger?)
Clipele picură — pic, pic —
Pe barba orologiului stingher,
Şi se preling, căzându-i pe genunchi
Ca un mănunchi
De perle mici
Pentru pitici...

Insă poetul lua încă de mult poziţiune împotriva modernismului (*Consideraţiuni confortabile* în *V. Rom.*, 1923, n. 6):

„Revoluţiunea în Artă, nu e necesară. Transformarea şi evoluţia, da. Revoluţia—adică transformarea violentă — nu-şi poate avea loc decât în domeniul faptelor reale. Terenul fiecărei arte e limitat. „Mijloacele pentru a-l cultiva stau la îndemâna oricărei îmbunătăţiri viitoare. Dar cum e absurd să samăn grâu în Sahara şi palmieri la cercul polar, e cel puţin tot aşa de ciudat să zugrăvesc oameni cu pete de cărbune pe obraz şi să declar că le-am pictat sufletul plin de păcate şi că deci fac pictură psihologică".

Şi încă mai limpede şi cu spirituale metafore mai târziu (*Modernism* în *V. Rom.*, 1929, n. 1):

„Pretenţia lor [a modernilor] e de a descoperi date sufleteşti nouă. Ei sunt căutători de Atlantide şi de Patagonii inexplorate. Adică — căutători de simţire nouă, simţire modernă, care e cu totul altceva decât simţirea epocilor precedente şi a contimporanilor care nu sunt modernişti. Ar fi ca şi cum de vreo cincisprezece ani încoace sufletul omenesc s'ar fi schimbat în întregime sau ar fi fost înlocuit cu *altceva*, care nu mai e suflet omenesc cum toată lumea ştie, ci o plasmă psihică nouă adusă de unde? din Marte ori din petele solare. Un suflet cu altă floră şi altă faună, o Americă nouă, mai multe Americi, sute de Australii cu canguri necunoscuţi şi arbori care cresc cu rădăcinile în sus şi florile în pământ".

Aşadar poetul era pentru un clasicism al substanţelor eterne, pentru acea poezie care în forme înoite sboară mereu în jurul fundamentelor. Mentalitate firească aceasta la un om cu cultură clasică, exprimată nu se poate mai pătrunzător. Căci ceeace uimeşte pe intelectualul obişnuit să admire şi să guste pe marii poeţi, pe Edgar Poe şi pe Victor Hugo, pe Leopardi sau pe Schiller, este să vadă pe criticul modern numind „speculaţie" ceeace era înclinat să socotească tumult esenţial şi luând în derâdere ca lucruri perimate temele străvechi. Cultura literară a lui Philippide este remarcabilă şi se poate spune că în câmpul clasic poetul ştie tot.

Imaginea la Philippide nu e un element de bază ci un simplu şi firesc accesoriu. Sufletul lui e în altă parte, în marea contemplaţie, în „speculaţie":

Când suflă'n mine vântul cel curat
Venit din Alpii cugetării pure,
Sunt în adâncul meu ca o pădure
Din care păsările guralive au sburat.

Poetul fuge după năluca Gloriei, văzută romantic, ca o înfăptuire a destinului propriu, ca o putere demonică:

O simt mereu în mine cum se sbate
Şi ghiara ei sub fruntea mea străbate
Şi-mi răsvrăteşte gândurile toate...

Mă scurmă ghiara-i otrăvită şi adâncă;
Şi sufletul, bucată cu bucată mi-l mănâncă;
Şi'n mine'ntemniţată ca'ntr'o cuşcă
Zbiară şi muşcă...

Apoi, învingându-se pe sine, aspiră la voluptăţi mai sublime: la topirea în flacăra solară:

Şi dă-ne, Soare, suflet nou, alt vis!
Ne-am săturat de vechiul nostru vis!
Văzduhul tot tu fă-l să intre'n noi;
De tine până'n creştet să fim plini;
Polenul tău să ne preschimbe'n crini
Şi zâmbitori să stăm în preajma ta, şi goi!

Aci sufletul e sbuciumat de duhuri negre, de „visul rău" şi atunci scăparea este într'un Crin grandios:

Paharnic alb, Crin blând, domol îmi varsă
Parfumul tău, căci inima mi-e arsă...

aci bolnav, îşi caută vindecarea în extirpaţiune:

Mi-e bolnav cugetul şi-aş vrea să-l rup —
Cum rupi unui păianjen un picior!

Odată, întunecat, spiritul merge în noapte ca pe corăbii cu felinare verzi, altădată, purificat, alunecă pe o luntre serafică:

...Cu 'n crin la cârmă, altul la catarg,
O luntre albă să ne ducă 'n larg...

Viaţa poetului este astfel o veşnică trecere din negru în alb (dispoziţiune romantică), din crunte melancolii ale sterilităţii în extaze şi jubilări. Vântul care bate într'o clipă de umoare neagră capătă guri de câini lătrători, se înfurie ca un taur şi urmăreşte pe poet cu chemarea lui dureroasă: hau, hau. Dimpotrivă în momente euforice, clopotele duminicale îşi propagă pe cer sonoritatea cu atâta glorie încât universul întreg pare convertit într'un vârtej de sunete mergând spre soare şi ameninţând să se prefacă într'o înspăimântătoare grindină de aramă:

Căci trebue să ştiţi că din clopotniţi
Indată clopotele au să sboare
In cavalcadă către soare,
Şi-au să se 'ntoarcă liniştit, la trap,
Să ne cadă pe cap,
Să ne cadă pe cap!

Poetul se aşează în centrul universului şi-i pândeşte vibraţiile. Memoria depăşeşte şirul ereditar şi atinge regnul mineral al nucleului solar din care se trag sistemele astrale:

Ecouri adunate din haosul astral
Mai gem şi-acum în asprul meu suflet mineral,
Cu fire de-aur smulse solarelor sisteme,
Mai repede ca vremea alunecând prin vreme.

Rămas singur cu el însuşi în cea mai largă noţiune a eului, el îşi dă seama că practic cel puţin universul coincide cu durata conştiinţei:

Lumea începe şi sfârşeşte 'n mine.

Şi atunci, aspirând la forme mai durabile, poetul nutreşte o idee, singulară în aparenţă, logică totuşi, aceea de a fi chiar pământul care germinează toate, şi încă şi mai mult, principiul generator, soarele. El doreşte să înţeleagă principiile ascunse, Mamele goetheene, adică prototipii şi printr'un adevărat animism, simplele pietre devin Pietrele, entităţi tăcute, de esenţa sufletului.

Ce este aceasta? „Speculaţie" metafizică? Nu. Aci nu intră nicio dealectică, ci numai o mare sensibilitate pentru situaţiile fundamentale în univers, pentru poezia grandioasă, pentru versul încordat, pentru emoţiile elementare, din care lipseşte din păcate, numai erotica. Fără să se poată găsi vreo înrudire directă, o apropiere de lirica germană modernă, dată fiind cultura poetului şi preferinţele lui, apare posibilă (Opera Ricardei Huch îi e cunoscută). Această poezie este stăpânită, prin geniul rasei, de punctul de vedere metafizic şi după o scurtă coborîre la unghiul social, ea şi-a reluat, întoarsă la Goethe şi la romantici, aceleaşi preocupări cosmologice care sub denumirea de neo-romantism, neo-clasicism şi chiar de expresionism se scaldă în aceleaşi ape. Ei vorbesc toţi (Mombert sau Werfel) de Creaţiune, de Chaos, de Soare, de Lume, de Stele, de Dumnezeu, de Oceanul nopţilor, etc. cu un mare avânt macro-cosmic, într'o mare ardere panteistică.

Acesta este aspectul poeziei lui Al. Philippide în primele două culegeri (*Aur sterp*, *Stânci fulgerate*). Ca tehnician al versului poetul nu e în niciun caz un plastic, un colorist şi uneori nici un îndemânatec versificator. Strofele lui sunt mai de grabă fumurii, aride, şi rău tipărite sau rău citite, ele au întunecarea rigidă a pădurilor de conifere. El îşi caută imaginile în lumea inertă şi ţepoasă, în mediul silvic. In suflet cresc brad şi cactus, plop, mesteacăn, fagi şi ferigi. Animalele sunt din regnul fabulosului negru, hidra înmulţindu-se prin scisiparitate, câini de vânătoare sumbri. Pustietatea se exprimă prin casa cu geamuri scoase şi prin mări, mâhnirea apatică prin scrumul lunar, desamăgirea prin statuile devenite friabile, subconştientul prin mari hrube.

Culegerea *Visuri în vuetul vremii* (1939), apărând în plină maturitate, desvălue deodată un liric de o rară vigoare, stăpân pe gândurile, cuvintele şi cadenţele lui, deşi uneori în nevoia de a nu diminua nimic din substanţă, poetul renunţă aproape la versificaţie. Strofele sunt tot austere, aride, dar de o cădere solemnă de mari falduri de o singură coloare. Ceeace mai înainte putea să apară ca problemă, acuma are vibraţia unei situaţii ineluctabile. Unica temă a culegerii rămâne spaima întunecată de moartea individuală şi de stingerea universală. Intră în această lirică gravităţi de poezie clasică şi fără să fie vorba de vreo înrâurire formală, se simt aripi de Edgar Poe, Baudelaire, Novalis şi Hölderlin şi chiar de Dante. Ghiara setei de glorie se converteşte acum într'o speranţă amară că poate veşnicia se învinge prin presupusa permanenţă a Poeziei:

M'atârn de tine, Poezie,
Ca un copil de poala mumii,
Să trec cu tine puntea humii
Spre insula de veşnicie
La capătul de dincolo al lumii
Mă vei lăsa acolo singur
Alături de toţi morţii lumii?

De unde dispreţul pentru poezia măruntă:

Silită poezie—a vremii noastre
Intr'adevăr prea mult a vremii noastre
Şi prea puţin a vremurilor toate,
Rugină nefolositoare
Sufletelor viitoare,
Te văd în timpuri foarte-apropiate
Zăcând printre unelte demodate,
Maşină cu 'ntrebuinţări uitate,
Mai nebăgată 'n seamă în giulgiul tău de praf
Decât montgolfierii sau primul hidroscaf!

Adevărata lirică e aceea cu rezonanţă de violoncele, cu perspective de atlase măsurată cu veacurile:

In piaţa public 'a simţirii noastre
Răcnesc trompetele tembele
Dar unde-s visurile-albastre,
Rănite vechi violoncele
Care cântau în sufletele noastre?
Deschideţi iară vechile atlase;
Pornim spre zările miraculoase
Dar niciun vers pentru contemporani!
Şi poate—aşa din nou ne vom deprinde
Să socotim cu veacuri nu cu ani.

Cântând poetul voieşte să se sustragă morţii, să fure coasa Timpului:

Să-ţi fur sinistra coasă, o Timp, mi-a fost mereu
Cea mai nepotolită din dorinţe...
De ce? Mă simt în centrul cât şi 'mprejurul meu
Asemeni unei largi circonferinţe...
Şi nu mai am nevoie de ajutorul tău!

Prestigiul acestor versuri, atât de simple în aparenţă, stă în absoluta gravitate a destăinuirilor. Poetul îşi face examenul de conştiinţă în numele omenirii întregi, de unde şi tonul acela sentenţios, gnomic, atât de nimerit în poezie când, ca în cazul de faţă, lirismul apare în perspectiva universală obiectiv:

Dar eu, vlăstar al unei lumi bătrâne,
Ros de 'ndoeli, bolnav de nostalgii.
Zadarnic caut o cerească pâne
In raftul vechilor mitologii

*

Incerc să-mi făuresc din îndoială,
Din visuri şi melancolie,
O amăgire-originală.

*

Voiu fi atuncea unul dintre
Acele anonime duhuri
Care se 'nghesuie să intre
Pe poarta marilor văzduhuri

*

Am fost mai singur decât niciodată
Un Robinson cu insula în suflet

*

Dorinţa noastră de reîntrupare
Ne chinueşte în zadar
Să ne mândrim că fiecare
Din noi e-un unic exemplar,
Fără putinţă de reeditare!

Sentenţiozitatea care face versurile memorabile aduce şi acea aparenţă de prozaism ce este totuşi origina farmecului uneori straniu al versurilor. Tehnica de discurs e tipică poeziei lui Leopardi şi are punctul de plecare în *Vita nuova* a lui Dante. Acesta expune în proză ideile poeziei, le traduce apoi în versuri şi încheie cu comentarii. Totul însă laolaltă constitue cea mai pură lirică, fiindcă ideile nu sunt în realitate decât viziuni simbolice. Cu cât ideea e mai încărcată de aripi, cu atât tratarea prozaică scoate mai în evidenţă etericul ei. Astfel avionul plin de viscere metalice şi aşezat greoiu pe câmpul de aterizare, rade multă vreme pământul bubuind, până ce se ridică spre a se pierde în azur. Cutare poezie începe ca o descriere de cartier dezolat de mahala quasi-londoniană spre a se preface într'un simbol al vieţiului:

Aş vrea numai atât: să pot rosti
In vorbe înţelese vraja acestor străzi
Fioros de răsunătoare noaptea
Şi spaima pe care ţi-o dau aceste clădiri
Cu ferestre zăbrelite,
Ghemuite în umbră ca nişte bolizi gigantici,
Mai mult îngrămădire de pietre decât case,
Şi parcă nu-s făcute pentru oameni
Ci pentru nişte foarte vechi divinităţi
Ameninţătoare şi răutăcioase,
Ca monştrii din poveşti ascunşi în peşteri.

Alta se deschide cu o privelişte sălbatecă asemeni unui drum infernal (tonul dantesc pare invederat):

Intr'o lumină lâncedă şi albă
Câmpia s'aşternea, oprită 'n zare
De nişte dealuri galbene de lut.
Pustii erau acele sterpe locuri,
Şi drumul se pierdea prin ierburi mari,
Prin brusturi, cucută şi ciumăfaie
Din loc în loc movile de moluz
Mai dovedeau c'aici odinioară
Fusese aşezare omenească
Dar cine ştie ce prăpăd venise,
Ce molimi şi cutremure cumplite
Şi-acum urgia lor nu mai lăsase
Decât doar burueni otrăvicioase
Şi oţetari aducători de muşte.

Este atât de poetică prozaica descripţie, adică atât de evident câmp de sbor pentru înţelesuri mai largi, încât în chip firesc primim trecerea la viziune. Intr'adevăr în acest deşert apare o fiinţă sdrenţăroasă cu aripi la umeri şi cu o cutie în mâini. Fericit în ascensiunea lină, Al. Philippide e mai puţin îndemânatec în simbolul figurat. Viziunea aici suferă de truculenţă şi aminteşte în forme mai severe acele nu lipsite de imaginaţie maşinării simbolice din *Prometeu* de V. Eftimiu. Individul semănând cu un saltimbanc îşi scoate repede aripile şi le vâră în cutie. El ţine apoi un lung monolog în care explică poetului neputinţa de a se arăta cu aripi unei lumi incredule. Simbolul însă trebue să-şi păstreze aerul hermetic. Corbul lui Edgar Poe care strigă *Nevermore* şi omul *vêtu de noir* al lui Musset care declară a fi Solitudinea nu se prefac în teorii prin aşa de sibilinicele lor cuvinte. Renunţând însă la viziunile figurative şi descriindu-şi numai stările care-i dau o viaţă simbolică, poetul crează o melancolie neagră, de Dürer şi de Böcklin, mai puternică în goliciunea ei decât orice viziune:

In marile singurătăţi din mine
Aud de mult un cântec. Dar e cântec
Ceva ce nu se poate auzi
Decât doar cu urechea sufletului:
Sunete stinse, susur de astre,
Vârtej de vis şi amintiri de vânturi,
Sonoră 'nchipuire ce poate fi lumină,
Prezenţă care 'nlătură cuvântul?
De câte ori nu m'am urcat
In luntrea somnului. crezând, că poate
Voiu izbuti, plutind la întâmplare
Pe mările tăcerii din lăuntru,
Să dau de-acel prea tainic cântăreţ
(Un cântăreţ tot trebue să fie!),
Frăţeşte să-l întâmpin şi să-i spun
Prietene, deşi te port în suflet.
Eu încă nu te-am cunoscut în viaţă!

Atât de slab s'aude câteodată.
Parcă-i pierdut prin depărtări de stele.
Iar alteori îl simt aici aproape
Ca o vioară după un perete
Şi doar o uşă parcă ne-ar desparte.

Caracterul acesta de simplu jurnal al stărilor sublime. dă versurilor lui Philippide. câteodată, nuditatea confesională a poeziei eminesciene dar cu luminişuri vizionare în ciuda aridităţii elementelor:

Ce dup 'amiezi ciudate învăluite 'n vis!

Izvoarele-amintirii în suflet s'au deschis.
Răni vechi cu sânge proaspăt mocnind sub clipă, treze.
Şi doruri ruginite prind iarăşi să vibreze
Când vremea 'ncetinită şi 'ntinde apa grea.
Simt cum întreaga-mi viaţă alunecă în ea
Şi cum eu însumi vreme mă fac, magie rară!
In mine-atunci o lună vrăjită se coboară.
Amestec de-anotimpuri. de dimineţi şi seri,
Alcătuind o lume găsită nicăieri,
In care se 'ntretaie ca nişte zvonuri line
Atâtea visuri toate câte-au trecut prin mine
Dela 'nceputul celei mai vechi copilării,
Prin vinete meleaguri cu ceruri brumării,
Pe-un drum mereu acelaşi şi altu 'ntotdeauna,
Pornesc cu Păsărilă să strâng în braţe luna...
Dar mult nu stăm în ţara poveştilor, şi-acum
Mă 'ntâmpină o toamnă cu despletiri de fum:
Văzduhu 'ngălbeneşte ca o mătasă veche,
Flaşnete ofilite îmi ţiue 'n ureche
Şi simt miros de frunze ce ard, grămezi, prin curţi...
Durata mea de astăzi cu anii tot mai scurţi
Mă 'ndeamnă 'n amintire să fac mai lungi popasuri
Şi vremea n'o mai măsur cu clipe şi cu ceasuri

In lirica lui somptuoasă şi neagră, prin teama eschatologică, prin substanţialitatea gnomică, Al. Philippide are aspecte de poet mare. Insă simţul infinitului nu este singura noastră reacţiune faţă de mersul implacabil al lumii. Tot ce e fundamental (beţia de a trăi dragostea) trebue să aibă coarde în harfa poetului. Deocamdată Al. Philippide cântă elegiac şi cu mari gesturi lirice. pe o singură strună, e drept, pe cea mai lungă.

G. Călinescu

Primăvara la Folticeni

Pe strada Sucevei s'au deschis geamurile; prin ochiurile crucifixului intră soare, flori şi cântec. Pe strada Butnari s'au deschis şi uşile; oamenii ies afară cu iarna 'n ochi, îşi scutură, cu gura pungă, oghialurile. Copiii fac borte lângă prispă, stârnind răzmeriţă în munca cu sârg a furnicilor.

Aci e „locul unde nu se 'ntâmplă nimic"... Foltea îi ziceau moşierului, când târgul de-abia se 'nfiripa, amărîţii iobagi de prin partea locului. Ci-că avea o poftă de zmeu nesăturat. De-atunci sărăcia stă pe jilţ în casa omului. Oraşul-grădină, cu livezile adânci şi copacii grei de poamă în zilele lui Cuptor, e şi oraşul uitat de Dumnezeu şi puternicii zilei.

Deşi e vorba de mijlocul veacului trecut, Folticenii nu s'au schimbat prea mult faţă de icoana din romanul d-lui Mihail Sadoveanu. Poţi să-il tai şi astăzi în două ca pe un măr domnesc şi să-ţi înfigi dinţii numai într'o parte, cea mai sus de farmacia Blându. Şi astăzi se mai rupe, din când în când, câte-un negustor din vale şi-şi instalează familia într'o căsuţă cu cerdac şi grădină pe străzile Sucevei, Boian, Ştefan cel Mare; i se deschid uşile oamenilor subţiri, moldoveni neaoşi, bucuroşi de oaspeţi la ceai cu dans sau joc de cărţi. De coreligionarii cei rămaşi în zbucium cu nevoile — se mai loveşte în sărbătorile când se iartă păcatele, şi pe drumul trist, străjuit de cocioabe, din dosul băii, care duce spre locuinţa de veci...

*

Iai oraşul pieptiş, pe lângă târgul vitelor, unde se aşează panoramele, — o tristă amintire a iarmaroacelor folticenene cu dever mare în blănării, care luau, pe vremuri, drumul Lembergului. Şi suntem în oraş. Un oraş cu prăvălii de mărunţişuri, cârciumi şi pensionari. In cinci minute ştie tot târgul cine eşti şi cu ce intenţii ai venit. Toată lumea vede în tine un client, vrea să câştige ceva. De când te-aşteaptă! Ai venit doar din Bucureşti, unde e atâta bogăţie... Herşcu, care duce apă cu doniţa când foamea îl răzbeşte, cere partea lui. — Nu-i daţi, coane, — te trage de mânecă Dinciu. — E beţiv. E al zecelea rachiu pe care-l bea astăzi. Eu însă am casă grea... Ceilalţi, înşiraţi lângă ziduri, pe caprele trăsurilor, în pragul prăvăliilor, se uită la portofel cu ochi mari. — Cât i-a dat? — Din ureche în ureche, pe şoptite, dealungul străzii Botoşani, Sft. Ilie, cifrele se rostogolesc şi iau proporţii până 'n dosul Băii, unde, într'un bordei, nevasta cotiugaragiului, înconjurată de puzderia de guri care cer pâine,—în timp ce bărbatul „cinsteşte" descărcarea unui vagon de făină ca să mai prindă putere — exclamă: bogat mai e feciorul lui Cutare. A venit doar din Bucureşti!...

*

S'au dus zilele glorioase ale pivniţelor adânci cu multe boloboace din târgul nostru! Nu se mai întocmesc chiolhanurile cu vin negru şi pastramă pipărată; s'au dus şi băutorii de rasă; au rămas prozaicii; vin să fie. S'a dus vremea când popa Savel cinstea din sângele Domnului numai la răposata cârciumăreasă madam Lifşiţ; şi când conu Vasilică Savel, feciorul sfinţiei-sale, amândoi în împărăţia cerului, se 'nfunda pe 'nserat, cu amicul său Dragoslav, într'o cârciumioară dosnică, ca să discute despre literatură şi viaţă. Au dispărut şi cârciumarii care te măsurau mai întâiu din creştet până 'n călcâie ca să-şi dea seama ce calitate de vin meriţi.

E calm şi linişte peste tot. In oraşele mari problemele zilei sunt vii. Nu e nici timp ca să fie băgate în apele stătute ale provinciei. Mlaştina e mai la urmă, iar cremenea scapără sub ochi. Deaceea şi cafeneaua e goală ca şi sufletele epavelor dela mesele care visează podoaba ceştilor cu ceai. Negustorul de altădată nu mai este capabil nici pentru fantezia simultanelor de import-export pe marginea ziarului înfipt în băţ. Toată puterea de creaţie stă în posibilitatea ivirii unei ceşti cu apă aromată pentru îndulcirea clipei.

De mult doresc un măr domnesc, pe care-l găseşti în Capitală, la vitrine somptuoase, lângă fructe exotice, într'o lădiţă pe care scrie „de Rădăşeni". Aci, în coşarca săteanului cu bruma Rădăşenilor pe mâini, nu se găseşte. Aşa cum nu găseşti la Cotnari nectarul cântat de trubaduri. Marfă de export.

* *

Când îl priveşti dela o depărtare de câţiva zeci de kilometri şi când vicisitudinile vieţii, aspra strădanie pentru existenţă, te ţin departe de el, urâciunea lui — vina altcuiva — se estompează, partea viermuindă se desface, se pulverizează şi se înalţă ca un nor de painjen. Apare în faţa ochilor oraşul-grădină. Mintea înfrigurată tânjeşte după... trotuarul Străzii Mari. Simplu, din piatră primitivă, cu mult inferior caldarâmului care nu ne spune nimic al Capitalei. Pe această porţiune se frământa, cu gesturi largi, în căutarea unei rime la poemul „Luptele dela Spătăreşti" răposatul Ion Dragoslav. In nopţile cu lună plină, când simţi material scurgerea clipei, auzi de pe cerdacul căsuţei în care a trăit Nicu Gane, glasul sfătos al cărturarului Artur Gorovei. Şi câte nu făureşte tineretul pe băncile din faţa primăriei, când oraşul doarme liniştit, împăcat cu soarta, fără năzuinţi, fără coşmaruri. Probabil că aceste pietre s'au împărtăşit din visurile scriitorilor Creangă, Gane, Mihail Sadoveanu, Lovinescu şi ale atâtor tineri de talent în pictură, teatru, ştiinţă. Şi, desigur, anonimi admiratori, generaţia de după război, am lăsat în aceste plimbări nocturne vraja unor gânduri de viaţă nouă, atât de contrazise de brutalitatea realizărilor.

Aş lua pe draga de mână şi ne-am duce cum e gândul pân' la iaz. Şomuzul. Dacă ne prinde amurgul, pe pod cu ochii 'n apa cu joc de culori, vom auzi, poate. glas de prieten, dispărut în bulboacă. acum un pătrar de veac. ieşit pe suprafeţele cenuşii, la braţ cu zânele străfundurilor. în dans fantast pentru oaspeţi. Broaştele sunt lăutarii. De pe dealul Pitiei vine svon de căruţă obosită. Luna îşi dă la oparte o frântură de nori de pe ochi şi vrea să zâmbească perechii fericite. Draga e departe cu gândul. Cu tot. Singur, pornesc la schimbarea decorului pentru zilele de după mine. Taiu cu coasa bălăriile, chiuind şi înnămolindu-mă până 'n brâu. Aşa se leagă trecutul prin prezent cu viitorul. Apele se limpezesc subt razele lunei. Din susul Şomuzului, în cântec molcom de ghitară, coboară o luntre, evident, cu doi îndrăgostiţi. Pe mal, în boschete, cu lumini voalate, şoapte şi clinchet de pahare. Din deal, vântul aduce sforăitul ritmat al oraşului „unde ne se 'ntâmplă nimic"!...

I. Felea

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ştefan Baciu, Drumeţ în anotimpuri, poem
Victor Popescu, Biserica Neagră, nuvele

D. Ştefan Baciu e un tânăr poet care nu se poate plânge de lipsa vreunei bunăvoinţe în ce priveşte aprecierea şi largile speranţe puse în manifestările evoluţiei sale. Incurajat de editarea, în 1935, de către Fundaţia „Regele Carol II“ a *Poemelor poetului tânăr*, d. Ştefan Baciu şi-a văzut în curând tipărite producţiile următoare, fie în editura „Familia“ (*Poeme de dragoste*, 1936), fie în editură proprie (*Micul dor*, 1937), fie în mica editură provincială „Frize“ (*25 poeme din Georg Trakl*, 1938, şi acum poemul *Drumeţ în anotimpuri*).

In 1935, tânărul poet a impresionat prin vârsta sa atât de fragedă (16 ani!). O bună parte din aprecierile de atunci au fost solicitate de această timpurie afirmare. O surprinzătoare uşurinţă de versificaţie justifica în parte aceste aprecieri, dintre care unele erau chiar entuziaste, nelipsind mult până la a fi comparat cu genialul Arthur Rimbaud...

Culegerea următoare de poeme n'a depăşit însă întru nimic pe cea precedentă. După câteva sclipiri în *Micul dor*, atât de tânărul şi atât de norocosul poet, creând din ce în ce mai mult, într'o fecunditate debordantă, a început să dea poezii la care se resimte, evident, lipsa de frână, graba şi de aici superficialitatea.

Ultimul volumaş e o dovadă. *Drumeţ în anotimpuri* e un poem lipsit de consistenţă, fără semnificaţie artistică decât doar aceea a unei vibraţii — pe-a locuri sprintene — în faţa naturii şi a dragostei. Sporadic se pot izola versuri pentru relativa lor spontaneitate, atunci când acest atribut nu e altceva decât un semn în plus al aceleiaşi copleşitoare facilităţi căreia poetul i-a căzut victimă.

Iată de pildă opt versuri dintr'un „Preludiu“ la acest poem, transpus grafic sub forma prozei:

Noi am putea să hoinărim prin lanuri, să batem nucii grei din vii, avem în noi măreţele elanuri şi inima candizilor copii. Aş vrea să pot sbura pe creştete de munţi, aş vrea să-ţi dărui bolta, de-ai lua-o, şi-aş vrea să-ţi pun la glesne mirul de pe frunţi.

E în aceste versuri, — indiferent de artificialitatea aşezării lor tehnice, — o notă de autentic elan spre minunile naturii, într'un ton de frenetic lirism ce merită a fi subliniat.

Poetul nu poate însă depăşi stringenţa prozaică a diferitelor elemente prozaice în sine, fiind lipsit de puterea transfigurării artistice şi în neputinţă de a crea o atmosferă de poezie, aşa cum intenţia mărturiseşte. Patru versuri din „Iarna“:

Imbracă blana ta de vulpe argintie,
Mănuşi de lână trage peste mâni de ghiaţă,
Şi vom porni cu viscolele pe câmpie,
Străpunşi de suliţi reci în clară dimineaţă.

Aici facilitatea se îmbină cu prozaicul, vibraţia poetică fiind anulată ca şi cum ar fi produsă de o strună neîntinsă.

Câte-o imagine ne reîntoarce însă pe drumul spre poezie. Iată oraşul în tăcerea de somn a zăpezii:

Oraşul ca un urs ehorm se 'ntoarce
Din ţara somnurilor sumbre.

Inegalitatea aceasta îi este dealtfel caracteristică d-lui Ştefan Baciu. Inegalitate între culegeri, inegalitate între piesele aceleiaşi culegeri, inegalitate în aceeaşi poezie. „Primăvara“ — care e poezia cea mai reuşită alături de celelalte trei, fiecare figurând un anotimp, — cuprinde versuri demne de a fi citate pentru talentul unui tânăr, acum de douăzeci de ani:

Nu mai cânt povara zilelor trecute,
Ci mă sui spre soare ca un vrej,
Care sparge toate vămile tăcute
Cu fierbintele şi asprul lui vârtej.

In strofa următoare însă, avem deja de observat introducerea nefericită a unui element figurativ — *vedre cu lumini* — ce impietează asupra purităţii celorlalte imagini ale primăverii:

Ghioceii albi, cu sprinten clopot,
Au vărsat în mine vedre cu lumini,
Râsul meu e-acuma ca un ropot.
Când plesneşte iarba în grădini.

Pentru ca în strofele următoare, poetul să continue fără abateri drumul primei strofe:

Duc în braţe trufaşe puteri de brad
Şi c'un pas încalec toată ţara,
Sunt în lumea mare, un răsad
Şi în mine clocoteşte primăvara.

Am uitat de lacrimi, de tristeţe,
Am uitat de trudnice înfrângeri,
Stau în tinereţea — fără — bătrâneţe
Şi sunt frate bun cu cetele de îngeri

Comuniunea cu natura ia aici proporţii gigantice, până la identificare cu ea însăşi. E aceasta o fervoare interioară care nu se întâlneşte prea des în poezia tânără românească şi care, pornind din panteismul d-lui Blaga, îşi ia aripi de jubilaţie, poetul desfăşurându-se în spaţialitate:

Port în mine crinii bucuriei,
Apa vie a iubirii eu o ştiu,
Sorb cu lăcomie vinul poesiei
Şi grădina lumii eu o scriu.

Ţărină eu sunt—şi 'n mine-s pluguri,
Care mă străpung, mă ară;

Dela acest nivel artistic, poetul coboară însă brusc, ca deobiceiu, la banalitatea imaginilor speculate în proza d-lui Ionel Teodoreanu:

Nu ştiu: e amintirea verilor ce s'au topit,
Sau tocmai gustul coaptelor caise,
Cu miros grav, cu-obrazul pârguit,
Presate 'n fila primei cărţi cu vise.
Se 'nalţă vara 'n mine ca 'ntr'un prun
Cu crengile spre soare, larg, deschise.
(Vara)

„Toamna“ e poezia cea mai slabă a micului ciclu. Nu lipsesc nici siluirile de limbaj:

O să vadă norii toamnei cum se rup şi cum s'adună,
O s'audă cerbii sprinteni, cum răgesc prelung spre lună.

Sau:

Cară pline cu belşuguri şi cu struguri tămâioşi,
Birjărite *cu biciuşca de olteni înalţi, voioşi.*

Autorul încheie poemul printr'o pagină versificată ca şi cea cu care îl deschide. In aceasta se vede însă şi nivelul intelectual al autorului şi lipsa lui de gust artistic, necultivat şi ispitit de prozaisme:

Ar mai trebui lumini nespus de multe, dar atâta am într'un condei; vino într'o seară (dacă vrei) cu urechea ta, cântarea mea s'asculte.

Ştiu: e mult mai largă marea decât lacul şi un ton e mai puţin decât un cântec, eu am împletit din lume un descântec, cum spre cer şi-l strigă, sprinten pitpalacul.

Şi mai ales:

Tot veninul lumii şi dulceaţa ei, am cercat s'o prind într'o mândolă, ca într'un disc parfumul galbenilor tei şi ca dragostea într'o gondolă... Etc.

Acesta e poetul Ştefan Baciu: o mare facilitate formală, lunecând uşor peste orice obstacol ce l-ar constitui pentru d-sa meditaţia, lipsit de cutremurul cosmic dar parodiindu-l, total lipsit de frâna spiritului critic, dar cu sporadice sclipiri de frenezie interioară, cu greu descoperite sub valul de superficialitate ce-i caracterizează talentul în devenire.

Am insistat totuşi atât, nu pentru valoarea în sine a poetului — încă nedefinită — ci pentru a corija exageratele aprecieri asupra talentului său.

*

Expresie a celui mai plat convenţionalism este proza d-lui Victor Popescu din volumul *Biserica Neagră*. E adevărat că e prima manifestare în volum a publicisticei acestui tânăr aspirant la titlul de scriitor. Aceasta însă nu scuză întru nimic publicarea unei asemenea producţii, de un nivel atât de coborît. Genul nuvelei cere maturitate şi mai ales talent în această direcţie, tot aşa ca şi genul schiţei, ai cărei reprezentanţi în literatura noastră sunt atât de puţini. Aşa zisele nuvele ale d-lui Victor Popescu sunt un grotesc amestec de reportaj, lipsit de nerv, şi de melodramă, presărat cu supărătoare — prin banalitatea lor — informaţii didactice şi elementare asupra artei, asupra muzicii, asupra arhitecturii, comunicate cu ostentaţie şi cu convingerea—naivă—de originalitate. Tânărul publicist e realmente speriat de „ferestre ogivale“, de *Toccata în re minor*, de titlurile cărţilor lui Baring, de „concretizarea visului“, care „pentru a-l concretiza trebuia să iasă în realitate“, de „visul de viziune al artistului“, etc., toate acestea spuse pe un ton grav, cu o siguranţă sfidătoare şi debordând de sine.

Adina, personajul primei bucăţi, „Biserica Neagră“, e „plictisită de viaţă“. Merge adesea în Biserica Neagră dela Braşov unde cade în extaz, „pe altă lume“, intrând „într'o criză de melancolie“, „visând mai departe, prin zări luminoase, vrând mai bine, mai frumos“. Adina „s'a trântit pe un fotoliu. A deschis cartea ce zăcea alături şi a început să citească la întâmplare, nişte rânduri subliniate cu creionul.

„*Car l'esprit de l'homme est aveugle et muet sauf lorsque Dieu le touche du doigt, et éveille dans l'hiver de sa chair, le printemps de son immortalité*“.

(Sublinierea aparţine autorului, d-lui Victor Popescu.)

Insfârşit „Adina s'a privit în oglindă. Avea lacrimi în ochi. Isi aranjează nitel părul. Apoi a plecat din odaie trântind uşa. In urma ei, „*Fontaine*“ zăcea aruncat pe jos, lângă fotoliu, cu filele desfăcute“.

Astfel sunt scrise bucăţile.

Toate au aspectul de compoziţii şcolare, pline de citate, fără consistenţă, în totală artificialitate.

Poate d. Victor Popescu va putea publica, mai târziu. Deocamdată socotim că tânărul autor s'a prea grăbit, când ar fi trebuit să mai aştepte.

G. Ivaşcu

Ed. „Frize“ [Iaşi], 1939.
Colecţia „Universul literar“, Buc., 1939.

Abonaţi-vă la JURNALUL LITERAR. Abonamentele ne dau putinţa să cunoaştem direct pe cititorii noştri şi să îmbunătăţim publicaţia ţinând seamă de dorinţele lor. Abonamentul costă 120 lei pe an pentru 52 de numere. Abonatul cheltueşte pentru revistă numai 2.40 lei săptămânal.

Cumpărând numărul dela chioşcari şi librari ne păgubiţi căci foarte adesea banii nu ne sunt trimişi.

Nu ne e adevărat prieten decât abonatul.

Maria S. Pallade, Suzana, roman

Al şaptelea roman al d-nei Maria S. Pallade, autoare şi al unui volum de versuri, e inspirat din „pâcla deasă a vieţii dramaturgilor“, cum se exprimă însăşi scriitoarea.

Romanul s'ar raporta aşadar la o anume categorie socială a cărei viaţă materială şi spirituală trebue înfăţişată. De fapt însă nu întâlnim aici nici o problemă — cartea n'are caracter realist, monografic, — şi povestirea se reduce la un şir scurt de peripeţii prin care piesa genială „Gama“, a artistului ratat Sorin Marinescu ajunge să fie reprezintată. Dar, ne întrebăm, cum trebue să fie un dramaturg superior? Şi scriitoarea explică: publicul nu-l înţelege, el însuşi are despre dânsul impresia că e nebun, opera îi este respinsă pretutindeni, întrucât ea este chiar proecţiunea vieţii lui tragice minată de o ereditate bolnavă.

Ca să avem aceste noţiuni despre Sorin, autoarea trebuia să organizeze în jurul său un ciclu de fapte care să-i determine atitudinile, conduita lui unică, personală; dar d-na Pallade are alt procedeu, şi caută să ne sugereze geniul lui Marinescu, punându-l în contrast cu lumea meschină, josnică şi abjectă a celorlalţi oameni de teatru. Prilejul de a o prezenta se oferă atunci când Suzana, fiica lui Sorin Marinescu, vine să dea piesa comitetului de lectură. Secretarul Jan se dă drept director, promite un răspuns neîntârziat şi, fără multă artă, câştigă graţiile fetei. Aceasta se îndrăgosteşte de el, deşi Jan se va dezinteresa în curând de piesă, mai ales când şi-a ajuns scopurile.

Din întâmplare „Gama“ e descoperită de directorul adevărat care o pune pe afiş. Drama are un succes neobişnuit — cu toatecă din pasajele reproduse nu i se vede calitatea — autorul e însă, ca întotdeauna, nepreţuit şi insultat, pe motivul că, din modestie, el ţinea să rămână anonim.

Părăsită de Jan, Suzana fuge la ţară, la bunici, dar fiind rău primită de vecini şi desgustată de viaţă, ea se rătăceşte iarna într'o pădure şi se lasă troenită de zăpezi, în timp ce femeea vulgară ce ştie să-şi stăpânească amantul, pe Jan, ajunge actriţă cunoscută.

Povestirea este vădit moralizatoare, pledează pentru activitatea oamenilor superiori şi satirizează ocupaţiile triviale, caşi pe indivizii amorali.

E în totul o duioşie rău înţeleasă, artificială, nejustificată.

„Suzana“ nici nu e, dealtminteri, un roman, ci o simplă nuvelă cu învăţături şi pilde. Personajele au un comportament arbitrar, automat, stereotipic, lipsit de orientare. Din cauza asta cele mai multe din ele nu sunt altceva decât victime. Sorin (a societăţii), Suzana (a naivităţii), Jan (a instinctelor), etc.

Pagini lirice şi vaporoase sunt amestecate cu dialoguri de felul celui următor:

„— Sămă... fa... că ea... de râs! O... ne... bună...

— D-le secretar, eu nu mai joc! Hotărît! Astfel de parteneră, nu-mi trebue!“

„Suzana“ e o carte pentru un public mai larg. Pentru acelaşi public, d-na Maria S. Pallade are „romane“ în „Colecţia celor 15 lei“. Deci, e în notă.

Al. Piru

„Cartea Românească“, Buc., 1939.

F. C. Green, Stendhal

D. F. C. Green e un savant profesor la Universitatea din Cambridge, căruia i se datoreşte o bună lucrare asupra relaţiilor literare franco-engleze din secolul XVIII, intitulată *Minuet*.

In noua lucrare, d. Green studiază opera lui Stendhal în raport cu desvoltarea episoadelor lui biografice. E un studiu monografic, asupra unui autor care e foarte citit în Anglia. Fără să fie deci o biografie romanţată, lucrarea urmăreşte să ne prezinte personalitatea scriitorului francez văzută prin opera lui. Autorul previne dealtfel pe cititori în prefaţă că n'a crezut nimerit să disocieze analiza operelor lui Stendhal de aceea a vieţii lui; face deci critică literară în măsura în care avansează în expozeul biografic. Citind studiul d-lui Green te convingi că e unica metodă care putea conveni mai ales lui Stendhal şi care putea da rezultate satisfăcătoare.

Prin această metodă se uşurează pe de o parte sarcina de a nu vorbi decât de viaţa scriitorului cercetat, şi pe de altă parte se face o critică sprijinită pe biografie. In monografia sa asupra lui Stendhal, d. Green dovedeşte calităţile sale de istoric şi de critic, tocmai prin felul cum reuşeşte să îmbine cele două preocupări — viaţa şi opera — şi ne prezintă un portret al eroului său în care omul şi scriitorul primesc fiecare ceeace le aparţine. Aceasta o realizează cu atât mai bine cu cât niciodată nu ne lasă să uităm identitatea lor fonciară.

Dificila problemă a relaţiilor între Stendhal şi romantism e tratată cu o deosebită ascuţime, ca şi, dealtfel, şi ceeace priveşte operele lui secundare, *Histoire de la peinture*, *Promenades dans Rome* sau *Voyage dans le Midi*.

Literatura slovacă

Intr'o mică notă din *Le Mois* (1 Martie — 1 Aprilie 1939) aflăm că literatura slovacă e de o dată mult mai recentă decât literatura cehă. nedatând decât dela sfârşitul sec. XIX. Până la 1845, limba literară a Slovaciei a fost limba cehă. In acest an Ludovic Stur a reuşit să facă admisă ca limbă literară dialectul Slovaciei centrale.

Noul idiom era mai ales destinat să servească de armă poporului slovac în lupta lui contra maghiarizării ţării. Literatura slovacă dinainte de războiu a îndeplinit această misiune în mare parte dar, în acelaşi timp, a condamnat-o la izolare şi a împiedicat-o să-şi găsească un contact cu celelalte literaturi europene. In plus acţiunea ei rămase limitată la o mică minoritate de intelectuali patrioţi şi la câteva mii de familii tot atât de credincioase cauzei naţionale. Majoritatea locuitorilor dela oraş, proprietarii fonciari, funcţionarii, şcolile, toate aceste medii rămaseră închise pentru literatura slovacă.

Eliberarea ţării, mărind numărul publiciştilor slovaci, le permise să-şi plăzmuiască ambiţii pur literare. In timp ce limba slovacă devenea limba oficială, domeniul literaturii se lărgea, raporturile ei cu străinătatea se înmulţeau. Influenţele ruse şi germane, pe care le suferise până atunci în mod exclusiv, cedară locul influenţelor franceze şi engleze. Literatura slovacă putea acum să-şi lepede aspectele provinciale pentru a se moderniza şi europeniza.

Părăsind temele locale care se impusese înaintaşilor prin grija de a conserva mica lor naţiune oprimată, tinerii scriitori se interesară de ei înşişi, de analiza sufletului lor, de dorinţele, suferinţele, emoţiile lor intime. Ei se eliberară de atmosfera oprimantă a unui prea riguros creştinism, aruncară legăturile unei morale prea puritane, şi începură cu hotărîre să zugrăvească pasiunile omeneşti şi viaţa modernă. Cum era firesc să se întâmple în asemenea condiţii, aceste opere nu puteau fi altceva decât palide şi neînsemnate imitaţii după operele străine occidentale ce le servise ca model sau care-i inspirase. Cu toată voinţa—adesea destul de naivă—a Slovacilor de a colabora la mişcarea ideilor europene, gânditorii acestei ţări n'au depăşit niciodată stadiul aspiraţiunilor şi generoasei dorinţi a proiectelor. Fără îndoială totuşi că după trei sau patru secole de viaţă independentă şi cu adevărat civilizată, intelectualii slovaci ar fi parvenit să-şi realizeze aceste dorinţe întru totul legitime.

Indoială

O nouă primăvară ne ameţeşte iar
Şi vântul, vechiu prieten, ne vine dela Sud.
Pe-acelaşi pom răsare eternul mugur crud.
Invie 'n noi o clipă copilul cel hoinar.

Tot ciclul de-anotimpuri îl văd şi îl aud
De când exist. Şi iată-l, se 'ntoarce ca un dar
Ce mi se-aduce 'ntr'una, din timpul legendar,
Când mă 'nfrăţeam cu tine, pământ de ploaie ud.

Şi ciclul se repetă, amăgitor mereu.
„Nimic nu piere 'n lume“. Vin lunile zburând.
Aşa şi al meu suflet va reveni curând,
Şi s'o întoarce 'ntr'una, adus de Dumnezeu.

Intoarcere eternă? — Mă lupt cu tristul gând
Că flori vor fi pe lume, când nu voi mai fi eu.
Vremelnici ochi s'or umple de-acelaşi curcubeu
Şi lunile cu soare vor reveni, pe rând.

Anton Costin

Georges Sorel despre artă

Urmare din pag. 1

cial, interzicea totuşi socialului dreptul de-a influenţa opera de artă?

Jean Variot, care culegea în 1911 părerile lui G. Sorel despre artă, povesteşte motivul care i-a înlesnit ultima convorbire cu dânsul. Cu o zi înainte discuţia avusese drept subiect teoria taineiană, de largă circulaţie atunci, a subordonării artistului influenţei mediului, G. Sorel susţinând că producţia care este rezultantă unui mediu nu poate face obiectul adevăratei arte, omul de geniu fiind tocmai acela care se sustrage influenţei timpului său.

A doua zi, la ora 2 după masă, un fel timid de a suna îl vestea pe J. Variot că G. Sorel venise la dânsul. Motivul? I se păruse că prea fusese categoric în a nega teoriile lui Taine, şi venea să-i aducă anume amendări. „On peut arriver à constater que la théorie des milieux *réduits* peut avoir une influence sur un esprit de qualité. J'entends par là que des hommes ayant produit des oeuvres authentiques (pas du

faux art) dans le domaine des lettres, dans le domaine dela pensée, peuvent subir l'influence de certaines milieux, d'autres esprits gardant une originalité complète“.

Părându-i-se excesive afirmaţiile din ajun, nu putea totuşi renunţa, moderându-le, să restrângă zona de influenţă la *un milieu réduit*. Structura sa sufletească nu-i permitea să fie mai larg. Căci acest om, la care orice constatare era întovărăşită de refrenul *le social, toujours le social*, era un suflet aristocratic care nu se putea împăca cu ideea că „la populaire et la petite boutique“ ar putea imprima Artei—a cărei nobilă funcţie e tocmai să înalţe, să desăvârşească — sensibilitatea sa deficitară.

Sanda Popescu

Gânduri

Când toată zarea se 'nconjoară
cu negrul nopţii fără lună
şi pacea sfântă se coboară
în suflete — ca o cunună
de mirt, pe fruntea unei moarte —
mă las purtat de gând... departe.

La fel, în nopţi de toamnă, calme,
cu liniştea lor de cavouri,
lăsam să-mi cadă fruntea 'n palme
şi mintea 'mi rătăcea prin nouri.
Pluteam pe margini de abisuri,
hrănindu-mi viaţa doar cu visuri.

Dar din măreţele palate
clădite 'n nopţi de reverie,
n'a mai rămas nici-unul. Toate
s'au năruit din temelie.
Şi cum se năruiră ele
s'au stins şi gândurile mele...

S. Gruie

CJUCluj / Central University Library Cluj

OCULTISM

— Despre superstiţii —

Dintre superstiţiile moderne, cea mai interesantă e aceea a numerelor, care e mult studiată de Americani. Ei găsesc importanţă cabalistică numerelor, a căror sumă adunată şi redusă la unităţi, dă o cifră cu soţ sau fără soţ. Iată un exemplu de interpretare: Un mare financiar, care era pe punctul de a se ruina, întreabă prin telefon, pe un prieten, ce să facă. Dacă lichidez acum, zise el, voiu mai putea retrage 10.000 dolari, dacă aştept, valoarea poate să se urce sau poate să pierd totul.

Prietenul, fără multă vorbă, îl întreabă ce vede trecând pe stradă în momentul acela.

— Un taxi, i se răspunse, cu numărul 537.

— Bun număr, zise prietenul, să nu lichidezi.

Financiarul a ascultat şi se spune că a avut un câştig enorm.

Horoscop săptămânal

4—10 Mai st. n.

| La data stilului vechiu se vor adăuga 13 zile |

4 Mai Tendinţă de a poetiza exagerat lucrurile, neţinând seama de realitate.
5 „ Viaţă aventuroasă. Dorinţă de plăceri.
6 „ Carieră înaltă. Gusturi rafinate.
7 „ Căsătorie bogată. Indemânare în chestiuni materiale.
8 „ Spirit neprevăzător.
9 „ Izbândă înceată dar sigură. Caracter închis, bănuitor.
10 „ Caracter nehotărît. Perioade alternate de activitate strălucită şi inacţiune.

Nostradamus

Pe ochi de eleştee...

Pe ochi de eleştee cad gene fumurii
Şi stă să pice luna în poală de toloacă;
Plecate rugi de umbre pe ram de nostalgii
Veghiază moarta zare în pat de promoroacă.

Cu trup de sură râmă târît printre hârtoape,
Cărarea geme frântă sub mâl şi pipirig;
Zadarnic gura-mi arsă te chiamă lângă ape, —
Sunt trist, iar toamna plânge şi tremură de frig.

Cu dorul dus de mână, cărarea o străbat,
Şi 'n gând te văd alături, în haina-ţi de hermină;
Bătrânul cer se uită, şi 'n urmă, fermecat,
Îţi sfarmă 'n negre bucle trei bulgări de lumină.

Iar eu, pierdut de dragu-ţi, îţi prind 'n mâni căpşorul,
Şi ţi-l desmerd prelung, s'adormi şi tu şi dorul;
Apoi aprinsa-mi gură o las pe păru-ţi cald,
Iar genele-mi se umple cu picuri de smarald.

Mircea Ovidiu Savu

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Oraşul meu

„Plus me plaist le séjour qu'ont basti mes ayeux
Que des palais romains le front audacieux."
Joachim du Bellay

Oraşul meu nu e tentacular,
Oraşul meu cu mahalale văruite.
Oraşul meu, pe malul Dunării tihnite,
Priveşte potolit spre-înaltul mal bulgar.

Oraşul meu nu are monumente,
Oraşul meu nu are mulţi boieri,
Oraşul meu a fost un sat până mai ieri.

Oraşul meu nu are uzine şi palate
Şi-i cunoscut doar prin dulceţi bine legate.

E. D. Nedelcu

Din opera lui:

Jules Renard

Urmare din pag. 1

Şarpele.

Prea lung.

II. A zecemilionimea parte din sfertul meridianului terestru.

Păianjenul. O mică mână neagră şi păroasă crispată asupra unor fire de păr. Toată noaptea, în numele liniei, pune sigilii.

Furnicile. Fiecare seamănă cu cifra 3. Ce de mai sunt! Ce de mai sunt! Sunt 3, 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3... până la infinit.

Purecele. Un grăunte de tutun cu resort.

Fluturele. Acest bilet dulce îndoit în două caută o adresă de floare.

Viespea. In cele din urmă o să-şi frângă mijlocul!

Cerbul. Când intrai în pădure la un capăt al cărării, el sosea la celălalt capăt.

La început crezui că o persoană străină venea cu o plantă pe cap.

Apoi distinsei micul arbore pitic cu crengile depărtate şi fără frunze.

In sfârşit cerbul apăru clar şi amândoi ne oprirăm.

I-am zis:

— Aproprie-te. Nu te teme. Am puşcă, dar numai de ochii lumii ca să imit pe oamenii care ne iau în serios. Nu mă slujesc de ea niciodată şi las cartuşele în sertar.

Cerbul asculta şi adulmeca vorbele mele. Pe dată ce tăcui, nu mai stătu la îndoială: picioarele se mişcară ca nişte tulpini pe care vântul le descrucişează. Fugi.

— Păcat!—i-am strigat. Mă şi gândeam să facem drumul împreună. Eu îţi dădeam din mână, ierburile care-ţi plac şi tu, cu paşi de plimbare, duceai puşca mea culcată pe crengile coarnelor tale.

Ştiuca. Nemişcată la umbra unei sălcii, este pumnalul ascuns în brâul unui bătrân bandit.

Balena. Are în gură cu ce să-şi facă un corset, dar cu talia asta!...

Ţarca.

Ţarca. — Caracaracaraca.
Broasca. — Ce zice.
Ţarca.—Nu zic, cânt.
Broasca. — Oacaca.
Cârtiţa. — Tăceţi naiba din gură, n'aud ce lucrez.

Codobatura. Aleargă şi sboară şi mereu printre picioarele noastre familiară cu neputinţă de prins, ne desfide, cu ţipetele ei scurte, de a o călca pe coadă!

Măgarul. Iepurele devenit mare.

BIOGRAFIA

WILLIAM BLAKE

William Blake s'a născut la Londra în 1757 ca fiu al unui modest negustor de tricotaje. N'a ieşit aproape de loc din Londra, a învăţat meseria de gravor din care a trăit şi s'a căsătorit de vreme cu o fată necunoscută, care nu ştia să scrie.

Blake gravează, face poezii, scoţând în comerţ gravuri cu poezii încadrate care sunt în total opera lui, dar care nu devin populare. Când banii se împuţinează în casă, nevasta pune pe masa de lucru a soţului, în tăcere, ultimul shilling. Blake înţelege şi lucrează gravuri mai comerciale pentru editori. El încearcă şi un soiu de pictură fără uleiu, numind-o frescă, repudiind invenţia atribuită lui Guida de Messina şi lui van Eyck, dar nu poate expune la Royal Academy. Atunci făcu o expoziţie personală, la care se împărţea un program abracadabrant:

„Adam era un Druid, caşi Noe; era druidică nu se sfârşeşte decât cu Avram, cel dintâiu care a dat sensul preceptelor materiale simbolurilor şi alegoriilor, şi s'a gândit să despopuleze pământul introducând sacrificiile umane. Toate aceste lucruri sunt scrise în Eden. Autorul este cetăţeanul acestei fericite ţări şi, dacă lucrurile merg cum par c'au început (adică, dacă ele urmează cursul schiţat de Revoluţie), putem să ne aşteptăm a vedea lumea vieţii vegetative şi a reproducerii reîndreptându-se spre cer pe drumul Edenului, ca în primele zile ale Facerii".

Blake îşi bătea joc crunt de Academie, în acest stil nebun. De altfel soma guvernul să-i dea voie să picteze bolţile dela Westminster şi avea pretenţia să refacă pictura Capelei Sixtine. Expoziţia n'avu niciun succes. Lumea îl socotea nebun, megaloman, ratat. Pictorul dispăru din viaţa publică aproape zece ani (1809—1818). Spre bătrâneţe însă atrase atenţia tinerilor şi gravurile la ediţia *Bucolicelor*, ilustraţiile la *Cartea lui Iov* şi desenele pentru *Divina Commedia* interesară. Muri cântând, într'o Duminecă, cântece mistice. Cum cei din jurul lui plângeau, muribundul zise nevestei: Nu plânge, dragostea mea, nu eu. nu eu! Voia să spună că nu cânta el ci prin gura lui îngerii care-l ridicau la cer.

Blake e un mistic, un vizionar. A fost fără îndoială un nebun blând care s'a socotit toată viaţa înconjurat de spirite cu care convorbea. Moise, Milton, Isaia sunt interlocutorii săi.

In artă este însă un deschizător de drumuri, un precursor al lui Gaugain şi al lui Mallarmé. Blake întoarce ochii dela realitate, dela convenţie şi aşteaptă totul dela inspiraţie. Viziunile lui sunt obscure, semnificative, şi de aceea bizuindu-se numai pe procedeul caligrafic, hieroglific, înlătură volumele, culoarea realistă. El este în grupul artiştilor militând pentru supra-realitate şi într'adevăr tablourile lui sunt turburătoare, pe deasupra oricărei convenţii. E de ajuns a spune că s'a gândit să picteze *Sufletul unui purice*, înfăţişat ca un monstru apocaliptic, cu coarne monstruoase. Blake figurează în acelaşi mod fantastic planul Creaţiei şi felurite momente biblice. In gravură, asemeni primitivilor, nu zugrăveşte, ci trecând peste Renaştere încearcă să comunice ideea simbolic.

Blake e un serafic în felul lui Dante, premergător de altfel al Prerafaelitismului. E un mistic sincer care îşi aşteaptă inspirarea dela Divinitatea însăşi. Unii îl compară cu El Greco, probabil pentru acea curioasă vrajă ce rezultă din lipsa de technică atunci când e înlocuită printr'o mare ingenuitate, printr'o mare dorinţă de a spune. Condiţia unei astfel de arte este desăvârşita sinceritate, ce lipseşte în deosebi modernilor care caută iraţionalul cu raţiunea. Blake e un alienat adevărat, religios de la percepţia lumii noastre şi de aceea are candoarea tuturor primitivilor.

Precursor în pictură, Blake începe să fie azi cunoscut pe continent şi ca poet. Poezia lui se caracterizează prin acelaşi serafism ca şi pictura, printr'un angelism, sau mai de grabă printr'o mare jovialitate mistică, prin euforia comunicării cu Divinitatea. Copiii care se nasc cântă în poezia lui Blacke bucuria de a veni pe lume, de a participa la Creaţiune. Traducerea unei atari poezii întâmpină dificultăţi. Ea presupune o limbă plângăreaţă, fără rezonanţe finite, care să dea sugestia ceţei, a catedralelor pierdute în obscuritate, a luminii care străbate prin negură. Blake are în parte ascendenţă irlandeză şi asta explică nebulozitatea lui, tendinţa aceea mistică, ossianescă, aplicată însă la elementele creştine.

Din Blake se trage încă odată acea învăţătură amară a geniilor. Profet se chiamă un spirit care va fi înţeles mult mai târziu.

Cronica mizantropului

Pentru ambiţioşi

Ambiţia este forţa propulsivă a oricărei existenţe care vrea să iasă din comun şi este sigur că toate generaţiile de după războiu au fost alimentate de ambiţie. Este însă o ambiţie bună şi una rea, indiferent scopul, este adică o ambiţie care se poate realiza şi alta sterilă. Totul în viaţă este să intuieşti drumul care ţi se potriveşte în spiritul veacului.

Indată aproape după războiu s'au ivit în Europa şefi de state remarcabili, ieşiţi din mulţime şi ajunşi la puteri nemaînchipuite. Tinerii români, stimulaţi şi de exemplul carierelor politice dela noi, au început să viseze numaidecât puterea lumească. Un ambiţios însă, chiar când pare îndreptat spre bunurile materiale, ţinteşte în fond la notorietatea, la gloria ce se leagă de anume promovări. Un miliardar concurează în felul lui pe poet. Foarte adesea câştigul este masca cu pretenţii de cinism prin care rataţii îşi ascund setea de putere asupra spiritelor.

Putea, pentru o minte lucidă, să se realizeze la noi marile cariere temporale? S'ar fi văzut uşor că nu. Gloriile lumeşti ieşite din nimic apar numai după revoluţii. Napoleon vine după Revoluţia franceză, Mussolini, Hitler, Lenin, Franco, Kemal sunt produse ale unor medii turburi, în care popoarele aşteaptă un salvator. Cutremurul social este condiţia neapărată a gloriei politice, după cum războiul este locul de revelare al geniilor militare.

România a ieşit din războiu satisfăcută până la a hărăzi cu generozitate unele legiuiri socotite şi acum drept revoluţionare aiurea. România nu apărea bogată dar nu exaspera pe nimeni prin mizerie. Ea era recunoscătoare dinastiei care cu atât succes rezolvase în câteva decenii toate problemele fundamentale naţionale. Regele de azi e tânăr, iubit, plin de încrederea tuturor. Cum dar ar fi putut cineva să-şi închipue a face o carieră excepţională, prin micşorarea instituţiilor legale? Mintea în care a fermentat acest gând nebun nu era adâncă. Singura posibilitate într'un stat solid, urmându-şi normal existenţa, e aceea de a fi un bun sfetnic. Insă slujirea statului nu se întemeiază pe interesul personal de glorie al individului, ci pe înţelesul colectivităţii. Bunul slujitor trebue să fie un dinte de roată în mişcare, un agent anonim. Nu meritul persoanei determină politica unei ţări, ci politica ţării determină alegerea temporară a unei persoane. In statele cu regim solid, statornic, omul politic e un slujbaş. Un astfel de om îşi face datoria cu conştiinţă dar nu trebue, nu poate să aspire la nicio promovare individuală, aceasta fiind anarhică. El poate cel mult în cazuri excepţionale să contribue cu numele său la definirea epocei.

Pentru marile ambiţii însă simpla funcţiune nu e satisfăcătoare. Dela războiu până mai acum un an sute de oameni politici au urcat scara pretinselor onoruri! Cine-i mai ţine minte? Versificatorul cu oarecare statornicie are o poziţie mai solidă decât un anonim fost ministru. Puţini vor aminti activitatea politică a lui Goga, cum puţini ştiu că Bolintineanu a fost ministru. Poetul însă rămâne.

O situaţie asemănătoare a fost în Franţa după Restauraţie. Amintirea lui Napoleon era copleşitoare. Chateaubriand, V. Hugo nutreau în sinea lor o ambiţie enormă care i-a dus la acea blazare romantică. Apoi fiecare s'a refăcut în felul său, părăsind ordinea seculară. Neputând să pătrundă la glorie, prin stradă, într'o ordine stabilă, Romanticii au ales calea cea mai potrivită şi mai solidă. Au proclamat primatul geniului şi au devenit Bonaparţii scrisului. De altfel e de remarcat că Revoluţia risipea talentele. Revoluţia franceză, nici cea rusească, nici revoluţiile totalitare nu se remarcă prin bogăţia spirituală. Gloriile spiritului se nasc în epocile de ordine, care împiedică oarecum promovările în alt domeniu. Sub regii Franţei au apărut marii clasici. Voltaire ar fi fost azi poate un Trotzky, atunci însă a devenit un amabil disociator ironic. Cum ambiţiile sunt totdeauna multe, regimurile normale măresc drumurile de realizare. Când nu poţi fi orator de mase, te faci un Talma, actor pentru un public de regi, când nu mai poţi conduce armate la Moscova, devii ca Hugo, un mare epic.

Prin urmare tânărul mare ambiţios român trebue să ştie acest lucru: suntem într'o epocă admirabilă, sperând că nimic nu va veni s'o turbure, dacă ştim s'o înţelegem. O mare capacitate sufletească nu poate face în ordinea seculară decât o carieră banală, hazardată şi anonimă. Vor fi aci unele plăceri trecătoare, artificiale, gloria nu-şi va avea culcuşul în administraţiile publice. Cine în răsmeriţă ar fi cunoscut oameni şi i-ar fi manevrat, să-i stăpânească în roman, cine e bântuit de marele pathos să facă poezie, cine ar fi voit să vorbească marilor mulţimi să scrie teatru şi să declame. Cu siguranţă că avem mari rezerve de talente, dar ele îşi fac încă socoteli greşite. Curaj tineri! Cine mai ştie de miniştrii Chiţu şi Vernescu, toţi însă cunosc şi vor cunoaşte pe închipuitul Macedonski.

Aristarc

Indiscreţii şi Anecdote

Labiche povestea că la înmormântarea lui Murger se iscă un diferend între Thierry şi Maquet cu privire la discursul ce urma să se pronunţe lângă mormânt. Cum Thierry se încăpăţână să vorbească cel dintâiu, apropiindu-se cât mai mult de groapă, Maquet îi spuse în mijlocul asistenţei, care credea că cei doi îşi fac politeţe: „Dacă insişti, te svârl dracului în groapă!". Thierry renunţă fireşte la întâietate.

*

Auguste Comte se însurase cu o femeie oarecare, dar nutrea o pasiune platonică pentru o doamnă. Aceasta muri şi Comte îi ducea în fiece zi flori la mormânt. Nevastă-sa de care se despărţise şi căreia nu-i plătea pensia, se ascunse într'o zi îndărătul unui monument şi imitând vocea moartei, îi porunci să plătească exact pensia soţiei. Auguste Comte, înfricoşat, nu mai dădu pe la cimitir.

*

O ilustră actriţă dela Théâtre-Francais întâmpină pe Musset:

— Domnule Musset, mi s'a spus că te-ai lăudat c'ai dormit cu mine!

— Pardon—răspunse Musset flegmatic—m'am lăudat de contrariul.

*

Despre Villiers de l'Isle-Adam, Bourget povestea că la un moment dat ar fi fost *manechin* la un doctor de nebuni, adică un fals dement, despre care doctorul ar fi spus clienţilor, ca să-i atragă: —Nu e vindecat pe deplin, dar merge mai bine.

*

Actorul Frédérick-Lemaître intră la reprezentarea lui *Tragaldabas* aşa de beat pe scenă, încât îl fluerară până şi figuranţii. Abia ţinându-se pe picioare, vestitul actor se apropie de rampă plin de demnitate şi zise:

— Domnilor şi cetăţenilor, cred că este acum momentul să strigăm: Trăiască Republica!

Evident, publicul îl aplaudă frenetic.

*

Maupassant, cuprins de idei de grandoare cerea să fie numit „Monsieur le Comte". Odată vorbi lui Popelin de o vizită pe care o făcuse amiralului Duperré, pe escadra din Mediterană, de un număr de lovituri de tun încărcat cu melinită, trase în onoarea şi pentru plăcerea sa, lovituri care costau sute de mii de franci. Duperré însă afirma că nu-l văzuse deloc pe Maupassant.

*

Când Alphonse Daudet veni pentru întâia oară la Paris, trebuind să plătească un supliment pentru bagaje de 17 franci, rămase fără un gologan în buzunar şi cincizeci de ore nu mâncă nimic până ce, în dimineaţa sosirii la Paris, nişte marinari cu care călătorea, văzându-l îngălbenind. îi dădură puţin rachiu din bidoanele lor.

*

Zola era foarte superstiţios. Credea în numărul 7, după ce venerase pe 3, şi închidea seara, la Médan, ferestrele după anume formule hermetice.

*

La înmormântarea lui Théophile Gautier, se produse această vorbă de spirit: „Bătrânii se duc şi tinerii nu vin".

*

O vorbă amuzantă a nepoatei lui Dumas. Avea trei ani. Dumas îi dă o prăjitură. Ea e încântată. Dumas îi zice:

— Cine i-a dat Colettei prăjitură?

— Tăticu.

— Cine e bun cu Coletta?

— Prăjitura.

*

In 1873 Şahul Persiei veni la Paris, prilej de spirite în presă. Franţa scăpa de Germani şi era veselă. Peste tot se cânta imnul naţional persan. Şahul auzindu-l mereu, întrebă plictisit: Ce e asta? Nu cunoştea imnul naţional persan. Ducesa de Sutherland îi plăcu foarte mult, fiind decoltată:

— Oh!—zise el—beau, ca... beau, beau!

Şi-i cuprinse umerii cu amândouă mâinile.

*

Pe vremea când Pogor era primar al Iaşilor, povestea V. A. Urechiă, se puse o taxă de 200 lei pe an pe orice firmă de prăvălie în limbă străină, şi erau multe. Ca să nu plătească, negustorii românizară firmele, dar erau unele probleme grele.

— Mă rog D-le primar — întreba un băcan—cum să zic pe româneşte *liqueurs*?

Pogor către ajutoarele sale:

— Mes chers amis, la junimea se bea aşa ceva, dar tot pe franţuzeşte... Ce credeţi voi?

Un ajutor de primar: — Adică de ce să nu zică *liqueruri*?

Pogor: — Aşa, Academia va vedea de e vr'o înrudire între *liquer* şi *lichea*; (către negustor): — Jupâne Buruch, scrie pe tablă *licheruri*, că-i româneşte.

*

Léon Vérane, poetul meridional, povestea prietenilor cum a reuşit să plătească masa, chiria şi costul tipăritului revistei *Facettes*, pe când locuia la Toulouse. La început şi-a vândut mobilele; apoi a început să-şi mobileze odaia cu vechituri: un sipet hodorogit, un dulap-ruină, o spadă ruginită. Se jura că provin dintr'o moştenire. Motiv să ceară preţ ridicat. Şi la fiecare două luni aducea acasă alte „antichităţi".

POŞTA REDACTIEI

„O lună de linişte", Timişoara: Este ceva în analiza exasperată a incertitudinii, dar în cele din urmă acest solipsism de origină proustiană obosesţe. In proză creaţia spontană primează asupra „metodelor". *G. Fidler, Piatra-Neamţ:* Luăm notă. Nu trebue nimeni să ne dovedească plata abonamentului, între publicare şi abonare nefiind nicio relaţie. *P. A. Butucea, Târgovişte:* Răspuns direct. *Gh. Manole, Medgidia:* Vom folosi mss. Nu faceţi vreo descriere oficială, ci numai impresii de intelectual rătăcit acolo. *Ionete, Măldăreşti:* Răspuns direct. *S. Gruie, Bacău:* Una. *G. Orzea, Ploeşti:* Vă rog să ne daţi un articol care să nu atingă susceptibilităţile unor anume provincii. *A. Schwömmer, Iaşi:* Autoarea poată să aibă simţire, mimetică, nu putem însă prevedea nimic. Şi apoi prea e cântată cu voluptate iubirea („trupul sfânt al tău") la această vârstă. *M. Naftulea, Buc.:* Vaporos, inconsistent. *Dim. Rădulescu, Buc.:* Nebulos, generic. Scriţi despre un autor universal. *Tr. Paloşanu, Buc.:* Trataţi chestiunea sistematic, arătând toate piesele justificative, nu numai relevând un articol. *Mircea Lazăr, Ploieşti:* Vom pune probabil articolul, dar mai ieşiţi de aci şi în alte zone. Controlaţi informaţia. Paginile fac impresia de note după un curs (Braşov?). Arătaţi în notă izvoarele. *Sanda Popescu,* Mulţumiri. Vă vom trimite unele lămuriri. *Petruş Iacobescu, Iaşi:* Trebue să ne crezi pe cuvânt. Şters. *Aurelian Popescu, Buc.:* Promiţător. *Gh. Lupăcescu, Mălăeşti:* Nu face să luăm noi în seamă toate mărunţişurile. Colaboraţi pozitiv.

Errata la nr. 17, p. II c. 1, jos: *lui Macedonski*; c. 2, r. 2: *dezordinea în inspiraţie*; c. 4, r. 13 jos: *clasic şi respingea*; r. 2 jos: *simbolism iar în Nopţi cu foarte*; c. 5, strofa 3: *Şi ce destin balaur?*: c. 6, paragr. 3: *arhangelul fată, dacă nu va fi vorba de vreo fată din localitatea Archangelsk, fapt care prin bizareria lui nu înlătură ineditul sugestiei.*

Toată corespondenţa redacţională, cărţile şi revistele se vor trimite d-lui G. Călinescu, strada Ionescu No. 4 — Iaşi.

Secretar de redacţie / G. Ivaşcu — Imprimeriile ziarului „Iaşul" — Strada Uzinei No. 53 — Telefon 1359 — Iaşi